

ТАҚРИЗ

**ба автореферати диссертатсияи Данаева Камола Холматовна дар мавзун
“Таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи
Тоҷикистон дар шароити муосир” барои дарёфти дараҷаи илмӣ
номзади илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси: 09.00.11 – фалсафаи иҷтимоӣ**

Дар оғози асри XXI инсоният тағйиротҳои куллиро дар ҳама соҳаҳои ҳаёту фаъолият, аз ҷумла дар фазои иҷтимоӣ-фарҳангӣ аз сар мегузаронад, ки аз афзоиши равандҳои ба самти умумиятбӣ равонашуда иборат аст. Ҷумҳурии мо, ки роҳи бунёди давлати миллӣ, дунявӣ, ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи шаҳрвандиро интихоб кардааст, таъсири ин равандҳои ҷаҳонишавиро ба ин ё он дараҷа дар таҷрибаи худ эҳсос мекунад. Бо дарназардошти таҳдиду хатарҳои, ки ҷаҳонишавӣ эҷод менамояд, зарурати ба вучуд овардани нигоҳдоштани фазои ягонаи фарҳангӣ, мубрамияти шуури миллӣ, худшиносӣ ва монанди инҳо меафзояд.

Ҳадафи таҳқиқоте, ки унвонҷӯ анҷом додааст, аз таҳлил ва муайян кардани хусусиятҳои таҳаввулотии ҷаҳонишавии иҷтимоиву фарҳангӣ дар ҳаёти маънавию моддӣ ҷомеаи Тоҷикистони муосир буда, дар ин замина таҳия намудани модели рушди иҷтимоиву фарҳангии он иборат аст.

Дар рисола оварда шудааст, ки ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ ҳамчун раванди сайёравии универсаликунонии самтҳои арзишии умумиинсонӣ, талаботҳои маънавӣ-ахлоқӣ ва амалияҳои иҷтимоию рафторӣ тавассути суръат бахшидани пешрафти илмӣ-техникӣ муайян карда мешавад. Ин раванд дар нимаи дуоми қарни XX сабаби ба вучуд омадани инқилоби илмӣ, техникӣ ва иттилоотӣ гашт ва ба ташдиди равандҳои коммуникатсионии ҷаҳонӣ ва муҳочират, густариши фарҳангӣ-оммавӣ дар тамоми минтақаҳои ҷаҳони муосир тақони ҷиддӣ бахшид. Яке аз омилҳои калидии рушди муҳити иҷтимоӣ-фарҳангӣ дар ҷаҳони муосир, ҷараёни байналмилалӣшавӣ (интернатсионизатсия) маҳсуб меёбад.

Таҳқиқоти мавриди назар, пеш аз ҳама, дар шароити Тоҷикистон барои пажӯҳиши минбаъдаи раванди ҷаҳонишавӣ ва рушду инкишофи иҷтимоӣ-фарҳангии он заминаи илмию назариявӣ ба шумор меравад. Ҳамзамон, дар заминаи таҳлилу таҳқиқи концепсияҳои илмӣ роҷеъ ба муаммои таҳқиқ, зарурати коркарди модели миллии рушди иҷтимоӣ-фарҳангӣ дар давраи ҷаҳонишавӣ нишон дода шудааст, ки он барои асоснок намудани дурустии стратегияҳои давлатӣ ва сиёсати фарҳангии мамлакат дорои аҳамияти хоса мебошад.

Ба андешаи муаллифи рисола ҷаҳонишавӣ ба фазои иҷтимоӣ-фарҳангии дилхоҳ ҷомеаи ҷаҳонӣ таъсири амиқ дорад. Ҷаҳонишавӣ имрӯз замина ва

қаринаи умумии тамоми равандҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ-фарҳангӣ шудааст. Сарфи назар аз он, ки дар кишварҳои пасошӯравӣ муддати тӯлонӣ таҳқиқотҳо оид ба омӯзиши ин раванд гузаронида мешаванд, диди назари ватанӣ оид ба омӯзиши раванди ҷаҳонишавӣ дар ин кишварҳо ҳанӯз коркард нашудааст. Аз ин ҷост, ки бисёре аз таҳқиқоти марбут ба омӯзиши мушкилоти гуногуни рушди кишварҳои пасошӯравӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ асосан ба таҳқиқоти олимони Амрикову Аврупои Ғарбӣ таъя мекунанд, яъне дар солҳои минбаъда ин манбаъҳои илмӣ барои пажӯҳиши раванди ҷаҳонишавӣ, хусусан пеш бурдани таҳқиқоти назариявӣ дар кишварҳои пасошӯравӣ, ба ҳайси нуқтаи ибтидоӣ боқӣ хоҳанд монд.

Муҳаққиқ дуруст қайд мекунад, ки афзоиши таваҷҷуҳ ба омӯзиши раванди ҷаҳонишавӣ дар даҳсолаҳои охир якҷанд сабаб дорад:

- ❖ бартарияти илмӣ-технологии мамлакатҳои Ғарб дар иқтисоди ҷаҳонӣ;

- ❖ инқилоби иттилоотӣ, ки имкон дод минтақаҳои алоҳидаи сайёра бо ҳам пайванданд;

- ❖ фурӯпошии коммунизм, ки тасаввуроти пирузии арзишҳои либералиро дар миқёси ҷаҳонӣ ба вучуд овард;

- ❖ мубодилаи рӯзафзуни фарҳангӣ дар байни кишварҳои рӯ ба ба тараққӣ ва давлатҳои саноатӣ;

- ❖ ниёзҳои бепоёни иқтисодҳои алоҳида барои ҳамкориҳои фаъолона бо ҳам будан.

Аз нигоҳи рисоланавис ҷаҳонишавӣ – раванди объективӣ, универсалӣ ва ба табиати иҷтимоии инсон хоси муттаҳидсозии одамон ба ҷомеаи ҷаҳонӣ дорад, ки дар он ҳама зерравандҳои ба ин раванд ҳамроҳ хусусиятҳои ҷаҳонӣ пайдо мекунанд (иқтисоди ҷаҳонӣ, идоракунии ҷаҳонӣ, ниҳодҳои молиявии ҷаҳонӣ ва ғ.).

Автореферат муҳимияти мавзӯи таҳқиқот, сатҳи омӯзиш ва коркарди мазӯи таҳқиқот, ҳадаф, объект, предмет, фарзия ва вазифаҳои таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологияи таҳқиқот, усулҳои таҳқиқот, навгониҳои таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ амалии таҳқиқот ва қисматҳои дигарро фаро гирифтааст.

Кори илмӣ мазкур аз муқаддима, 2 боб, хулосаи бобҳо, хулосаи умумӣ, феҳристи адабиёт иборат буда, ин бобҳо ба зерфаслҳо ҷудо гардидаанд, ки ба фикри мо давоми мантиқии якдигар мебошанд.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯ, дараҷаи омӯзиш, навгониҳои илмӣ, фарзияи таҳқиқ, нақши муҳаққиқ дар ин масъала, ҳадаф, предмет, объект ва вазифаҳои таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ ва амалии пажӯҳиш дар ҷаҳонӣ гардидааст.

Интихоби дастгоҳи илмии мувофиқ ба мантиқи таҳқиқот, доираи кофии сарчашмаҳои илмию методӣ ва таълимию иттилотӣ, методология ва пойгоҳи таҳқиқот, дар маҷмӯъ, аз амик андешида шудани сохтори диссертатсия шаҳодат медиҳанд.

Аз нигоҳи мо, яке аз навгониҳои илмии ҷолиби диссертатсияи мазкур аз он иборат аст, ки бори аввал дар меҳвари илмҳои фалсафии ватанӣ масъалаи таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон мавриди баррасӣ ва таҳлил қарор гирифтааст.

Муҳаққиқ чунин ибраз намудааст, ки дар даҳсолаҳои охир, ҷаҳони муосир марҳилаи тағйироти ғайро аз сар мегузаронад, ки бо ҷараёни инкишофи бесобиқа ва таъсири афзоиандаи фарҳангҳои гуногун ва ниҳодҳои иҷтимоӣ тавсиф карда мешавад. Яке аз усулҳои барои дарки тағйироти ҷорӣ, ки дар сатҳи тамоюлҳои рушди ҷаҳонӣ таҳлил мешавад, дар илмҳои муосири иҷтимоӣ ва гуманитарӣ назарияи ҷаҳонишавӣ мебошад. Ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ ҳамчун раванди сайёравии универсализатсияи самтҳои арзишҳои умуминсонӣ дар асоси суръатёбии пешрафти илмӣ-техникӣ муайян карда мешавад, ки он дар навбати худ инқилоби илмӣ, техникӣ ва иттилоотиро дар нимаи дуюми асри XX ба вуҷуд овард. Хусусияти ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ дар конвергенсияи (якҷояшавии) амалияҳои иҷтимоиву фарҳангӣ зоҳир мегардад.

Дар ин радиф, муаллиф қайд мекунад, ки масъалаи асосии ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ аз он иборат аст, ки муколама ва таъсири мутақобилаи фарҳангҳо дар шароити баробар сурат намегиранд. Бартарияти иқтисодӣ ва фарҳангии кишварҳои саноатии рушдёфта, арзишҳо, шаклҳои ҳаёт ва ҷаҳони молии онҳо ба олами муосир бо хавфи қолабгардонии глобалии ҳаёти иҷтимоӣ-фарҳангӣ таҳдид мекунад.

Оварда шудааст, ки ҷаҳонишавии фарҳангӣ-иҷтимоӣ ба пайдоиши фарҳанги ягонаи глобалӣ мусоидат мекунад. Ба назари мо, фарҳанги глобалӣ фарҳанги ягонаи умумиҷаҳонӣ набуда, балки аз шумораи зиёди фарҳангҳои мухталиф иборат аст, ки метавонанд бо сабаби афзоиши алоқамандии ҷаҳон (тавассути ВАО ва ғ.) мубодила ва омехта шаванд. Ин падида боиси пайдоиши шаклҳои тамоман нави фарҳанг бо таркибҳои қаблан ношно мегардад. Ҷорисозии ғайро ва иҷтимоигардонии фарҳанги муосири ҷаҳонӣ дар ҳама ҷабҳаҳои ҳаёти инсон аз соҳаи иқтисодӣ, ҳуқуқӣ то соҳаи фарҳангӣ тағйирот ворид кард ва имрӯз беш аз пеш дар ташаккули муносибатҳои байни миллатҳо бартарӣ пайдо мекунад.

Унвонҷӯ мутмаъин аст – яке аз масъалаҳои муҳиме, ки дар фазои пасошӯравӣ мавриди тавачҷуҳи зиёд қарор гирифтааст, масъалаи ҷаҳонишавии иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва таъсири он ба рушди иҷтимоию иқтисодӣ

ва сиёсии кишварҳо, густариши плюрализми сиёсӣ ва рушди равандҳои сиёсӣ дар ҷомеаи муосир мебошад.

Ҳангоми баррасии автореферат дар баробари муваффақиятҳои назаррас, инчунин баъзе камбудҳои имлоӣю услубӣ ба назар расиданд, ки ба ҳеч ваҷҳ наметавонанд арзиши илмии кори таҳқиқотиро коста гардонанд.

Дар асоси шиносӣ бо автореферати диссертатсия метавон чунин хулосабарорӣ намуд, ки рисолаи илмӣ дар мавзӯи “Таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои иҷтимоӣ-фарҳангии ҷомеаи Тоҷикистон дар шароити муосир” ба талаботи бандҳои «Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ ва тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он сазовори гирифтани дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафӣ аз рӯи ихтисоси 09.00.11 – фалсафаи иҷтимоӣ мебошад.

Муқарриз: доктори илмҳои фалсафа,
профессор, мудири кафедраи фалсафаи
МДТ “ДДХ ба номи академик Бобочон Гафуров”

А.Атаев

Имзои А.Атаевро тасдиқ менамоям.

Мудири ШК ва КМ .....Наврӯзов Э.М.